

Розділ 3. МОДЕРНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Олег АНДРІЙВ,
Мар'ян ПОСКРОБОК
(Дрогобич)*

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГ – ДИТИНА

Проблема партнерської взаємодії учасників освітнього процесу була і залишається засадничим підґрунтям певної парадигми освіти – чи то ліберальної, чи авторитарної, чи демократичної. Саме від неї залежить характер освітнього процесу, психологічний клімат у групі, визначення власного освітнього вектора, добір методів та форм роботи, характер та специфіка взаємодії в умовах освітнього закладу та поза його межами.

Взаємодія між педагогом та вихованцем – це основа освітнього процесу, яка безпосередньо впливає на когнітивний, емоційний та соціальний розвиток учня. Сучасний педагогічний підхід зміщує роль педагога з простого джерела знань на наставника й порадника, який створює безпечне навчальне середовище.

Психологічно виважені, комфортні стосунки ґрунтуються на кількох основах, які допомагають дитині почуватися впевнено в колі однолітків та у шкільній реальності. Серед них найважливішими визначаємо:

- **Відчуття безпеки та спокою.** Воно передбачає впровадження щоденних інституційних ритуалів, таких як: ранкові привітання, передбачувані правила класу, певні традиції, окремі заборони тощо. Все це допомагає дітям (особливо в дошкільному та ранньому шкільному віці) почуватися впевненими та будувати довіру до дорослих, відчувати передбачуваність життя в освітньому закладі, отримувати задоволення від зустрічі з дітьми чи педагогом.

- **Емпатія та розуміння.** Педагог повинен бути терплячим, намагаючись зрозуміти причини поведінки учня, а не просто оцінювати наслідки його діяльності. Дитина має відчувати впевненість, що її почують і вислухають, зрозуміють і допоможуть.

- **Підтримка та мотивація.** Позитивне підкріплення мотивує навчання, виховання й розвиток, а ставлення педагога слугує закономірністю соціальної поведінки, яку діти природно наслідують. Професійний педагог знає, яким способом задіяти зовнішні та внутрішні мотиви, щоб освітній процес для дитини був комфортним, результативним, прогресивним, приємним і бажаним.

- **Чіткі правила.** Послідовність вимог і справедливе ставлення до всіх учнів створюють атмосферу справедливості і чесності та сприяють кращій співпраці між усіма суб'єктами освітнього процесу. Наявність правил робить перебування дитини в освітньому закладі системним, струнким, передбачуваним і комфортним. Саме тут дитина вчиться планувати своє життя і реалізувати визначені цілі й завдання.

Сучасна освіта акцентує також увагу на питаннях психологічного, фізичного, ментального захисту неповнолітніх та відповідному професіоналізмі педагогів [1; 2; 4;]. З огляду на це важливими стають такі позиції:

- **Безпека дитини.** Кожна дитина повинна відчувати себе і перебувати у повній безпеці. Лише відчуття захищеності та безпеки дасть підстави реалізувати освітні цілі без особистісних втрат.

- **Професійні межі.** Вчитель не повинен вступати у стосунки залежності від дитини чи її батьків, що може призвести до звинувачень у нерівному ставленні.

- **Комунікація.** Важливо, щоб спілкування було двостороннім. Учні, які відчують, що їхній голос враховується, демонструють більшу активність і залученість до спільної праці.

В освітньому полі суб'єкт-суб'єктної взаємодії формуються також лідерські якості особистості, які є необхідною складовою реалізації завдань сучасної освіти в умовах ризиків та викликів. Серед лідерських якостей як педагога, так і учня варто відзначити найбільш важливі:

- активність,
- відповідальність,
- цілеспрямованість,
- впевненість у власних силах,
- емпатія,
- гнучкість,
- адаптивність,
- комунікабельність,

- високі моральні якості.

Педагог-лідер має значні шанси дати поштовх до формування лідера-вихованця. Найбільш сприятливими для цього є суб'єкт-суб'єктна взаємодія і демократичний стиль співпраці дітей та дорослих [3; 5].

Якість такої взаємодії реально впливає на успіх учня. Найбільш чутливими у цьому сенсі є:

- Когнітивна сфера: Хороші стосунки стимулюють цікавість і бажання здобувати знання.
- Емоційна сфера: дитина формує достатню самооцінку і вчиться справлятися з емоціями у безпечному контакті з дорослим.
- Соціальна сфера: Через взаємодію з учителем учень набуває комунікативних навичок, необхідних у стосунках із однолітками.

Педагогічна взаємодія є важливим чинником освітнього процесу, який безпосередньо впливає на його сутність та результати для всіх його учасників: «Під змістом педагогічної взаємодії розуміємо внутрішній контакт між учителем і вихованцями, своєрідний підтекст їхніх стосунків, характер особистих зв'язків, в основі яких лежить розуміння учнем мотивів учинків і вимог учителя. Характер взаємодії безпосередньо залежить від уміння педагога проникнути у внутрішній світ своїх вихованців, зрозуміти тонкі рухи душі дитини. Лише таке глибоке знання особистості стає надійною основою для вироблення правильної стратегії педагогічної взаємодії» [6].

Характер і сутність суб'єкт-суб'єктної взаємодії передбачає партнерство, рівність, повагу, цінність кожного учасника освітнього процесу.

Основними засадами освітньої взаємодії вважаємо:

- педагогіку партнерства, де важливою є співпраця між педагогом, вихованцями та батьками задля реалізації спільної мети, де вчитель є ментором, а не просто контролером.
- демократичний стиль взаємодії, тобто суб'єкт-суб'єктні відносини, повага до людської честі та гідності та гуманне ставлення до учня;
- діалогічність, де спілкування будується через запитання, слухання та обмін думками, а не через монолог-моралізування;
- безпека, тобто створення атмосфери повної довіри.

Педагогам слід звертати особливу увагу на такі моменти професійної діяльності та взаємодії з вихованцями: активно вивчати сильні сторони дитини, виявляти її обдарування й таланти; не втручатись у процес креативної діяльності школярів; заохочувати

дітей до вільного вибору сфери застосування власних сил; забезпечувати умови для реалізації творчого задуму кожного; надавати всебічну допомогу тим, хто відчуває труднощі в спілкуванні, навчанні, певних видах роботи; давати можливість кожному відчути свої переваги і стати лідером.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зербіно Д.Д. Наукова школа: лідер і учні Львів, 2001. 208 с.
2. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії : моногр. Черкаси, 2008. 608 с.
3. Лютий М. Уявлення учасників освітнього процесу закладу вищої освіти про показники лідерської компетентності майбутнього викладача. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2019. № 3. С. 85–97.
4. Педагогічна майстерність / за ред. І.А. Зязюна. Київ, 1997. 349 с.
5. Романовський О. Г. Упровадження інноваційних технологій у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2012. № 3. С. 3–13.
6. Сергєєва В. Педагогічна комунікативна взаємодія в системі «учитель – учні» та її виховна цінність в умовах спільної творчої діяльності. URL:
<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/9245/1/kommunykatyvno.pdf>

Віталій БІЛАН
(Львів)

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПРИНЦИПІВ У ДОСЛІДНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

Сучасні умови розвитку освіти в Україні зумовлюють необхідність підготовки педагога нового типу – творчого, мобільного, здатного до рефлексії та дослідницької діяльності. Особливої актуальності це набуває у сфері музичної освіти, де поєднуються наукове мислення та художньо-естетичне сприйняття дійсності. Актуальність порушеної проблеми зумовлена потребою підвищення